

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 514

מסכת בבא קמא צ"א-צ"ז

בס"ד, ד' ניסן תשס"ט

השבוע בגליון

- ◆ איזה גנב זכאי ליהנות מ"תקנת השבים"
- ◆ שדידת כספו של החזן
- ◆ חוב של גניבה אינו בטל מאליו
- ◆ מדוע מותר לצלם אנשים?
- ◆ כיצד נשתמרה דמותו של ה"חכם צבי"

- ◆ התפריט המועדף לארוחת הבוקר
- ◆ הלחם השקט ביותר
- ◆ קפה עם חלב - הטוב ביותר
- ◆ ברכה על דבר האסור באכילה
- ◆ קידוש על יין גזול

◆ ההבדל בין ברכת הקידוש לשאר הברכות

דבר העורך

שמונה כפתורים וילד אחד

במגירת עץ חומה, בארון בגדים הנסמך על אחד מכתלי בתיה העתיקים של שכונת מאה שערים שבירושלים, מאוחסנת זה עשרות רבות בשנים שקית בד ישנה נושנה האוצרת בקרבה אוצר שלא יסולא בפז.

ליד בית המדרש למגידי שיעור הדף היומי, מתגורר יהודי נכבד, המוכן להוציא מכיסו ממון רב כדי לרכוש את השקית על תכולתה. שנים אחדות הוא מנסה בכל דרך אפשרית להמיס את לבו של בעל השקית ולשכנעו למכור לו את תכולתה, אך הלה בשלו: "את השקית הזו, אשמור בביתי עד יומי האחרון".

מאחר שנשואי הסיפור הינם אנשים חיים בינינו, נתבקשנו שלא לכתוב את שם גיבור הסיפור שהיה אז ילד קטן ורך בשנים, בירושלים העניה והמרודה שנלחמה בכל יום מחדש על הצרכים המינימאליים הדרושים לאדם כדי לקיים את גופו.

באותם ימים שכנה חנות סידקית באחת מסמטאותיה המפותלות של מאה שערים. חנות אמרנו? אולי חדרון. גם לא חדרון, מן קיטון צר, או למען האמת חלל קטן וחשוך שנפער מתחת לגרם מדרגות רעוע, שבתנאי השעה הפך ל"חנות".

כמה קרשים עבים ודלת ברזל שנתלשה מחורבה מטה ליפול, תחמו את גבולות חנותו של לייבל לייבל, איש צדיק היה. בקיטונו התקין לו לייבל מדף ספרי קודש, ובכל זמן פנוי נוטל היה לידיו ספר קודש זה או אחר, ממשש את כריכתו באהבה, מתיישב על שרפרפו בפתח קיטונו, ומתענג על דברי התורה והחסידות, בעוד שמש ירושלמית נעימה מחממת את עצמותיו.

יותר משהיה בחנותו פנימה, שהה לייבל על שרפרפו. מידי פעם היה מוסיף כרית תחת מושבו

דף צב/ב השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה

התפריט המועדף לארוחת הבוקר

סוגייתנו מפליאה במעלותיה של פת שחרית, שבכחה לחשל את הגוף מפני פגעי מזג האוויר, והאכולה מונע מעצמו 83 [בגימטריה "מחלה"] סוגי מחלות שונות ומשונות, ואף מביא טובות רבות על עצמו, כנאמר (שמות כג/ה): "וּבִרְךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ וְהִסְרִתִּי מִפְּלֶה מִקֶּרְבְּךָ".

הלחם השקט ביותר: לדעת המרדכי (הובא בב"ח או"ח סימן קנ"ה) הרוצה לזכות בסגולותיה של פת שחרית לא יאפה לחם מחיטה רגילה, אלא יטול תבואה שצמחה בשדה מרוחק ממקום יישוב, תבואה שלא שמעה את שאון האניות, את קול הספנים ואת קריאת התרנגול. אמנם רבים האריכו לבאר, כי דבריו של המרדכי נבעו מגירסה מוטעית בגמרא (שבת סו/ב) המציינת תנאים אלה בנושא אחר לחלוטין, ועל כן כתבו כי טוב לאכול פת שחרית מכל חיטה שהיא ("חכם צבי" סימן ט"ו, "מגן אברהם" ועוד). וכתב הט"ז, כי המקיים את דברי חז"ל כפשוטם "לא הפסיד כלום".

קפה עם חלב - הטוב ביותר: הגאון רבי ישראל אריה ווארמן, בעל "אשל אברהם", כותב (או"ח סימן קנ"ה סעיף ב'), כי לאחר הכרעתם של ה"חכם צבי" וה"מגן אברהם" שאין צורך בפת שחרית מיוחדת, ניתן לומר כי גם האוכל כל מזון משיביע, נחשב כמי שאוכל פת שחרית. על כן, גם הנוהגים בבקרו של יום לשתות קפה שהומתק בסוכר, נחשבים כמי שאוכלים פת שחרית, שהרי דברים מתוקים משיביעים את הגוף, כמאמר הפסוק (תהילים פא/ז): "וּמְצוֹר דְּבִשׁ אֶשְׁבִּיעֶנְךָ", וכן שתיית קפה מהול בחלב משיביעה, שהרי הפסוק מתאר את משקה החלב כמשובח מן היין, באמרו (שיר השירים ה/א): "שְׁתִּיתִי יַיִן עִם חֲלָבִי" - החלב משבח את היין, והיין הרי ידוע כמזין וכמשיביע (ברכות סא/א).

לעומתו כתב ה"פרי מגדים" (שם ס"ק ב' "משבצות זהב"), כי מדברי הפסוק "וּבִרְךְ אֶת לַחֲמֶךָ" אנו למדים, כי יש להקפיד על אכילת פת. אמנם כתב בעל "אור לציון" (חלק ב' פרק י' הלכה ו'), כי גם לדעת "פרי מגדים" די באכילת מיני מזונות אפויים הנחשבים גם הם כ"פת הבאה בכסנין" ושם פת עליהם, למרות שברכתם "בורא מיני מזונות".

חובה, מצווה, או עצה טובה: אכילת פת שחרית אינה אלא עצה טובה בלבד, כפי שמשמע מלשון ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן קנ"ה סעיף ב'): "קודם שילך לבית המדרש יוכל לאכול פת שחרית וכו', וטוב שירגיל בו". משום כך אין לדחות מפניה מצוות.

עילוי נשמת

הר"ר **שמואל גרינברג** ז"ל
ב"ר נחמן הלוי ז"ל
נלב"ע פורים תשס"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י נכדו שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **חיים צבי פסקוביץ** ז"ל
ב"ר זאב דב ז"ל והצדקת ריינה גולדה ע"ה
נלב"ע ג' בניסן תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

עילוי נשמת

מרת **הצילה (הלה) כפתורי** ע"ה
ב"ר ישעיהו יודנהרץ ז"ל
נלב"ע כ"ח באדר תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **שאל צבי איינהורן** ז"ל ב"ר חיים נפתלי ז"ל
נלב"ע ה' בניסן תשס"א **תנצב"ה**
הונצח ע"י בניו ובני משפחתם שיחיו

לפני כ-360 שנה אירע מקרה טראגי ממנו ניתן ללמוד עד כמה הפליגו חכמינו לדורותיהם במעלת פת שחרית. יהודי סוחר בעורות שועלים סיים עסקה מוצלחת בעיר "לאב" ופנה לשוב לביתו שבניקלשבורג. הסוחר לווה על ידי משרתו, והוא דאג לו כאב לבנו. בבוקר צאתם לדרך צייד הסוחר את משרתו בארוחת בוקר דשנה והשניים יצאו לדרך, אך שלג כבד החל לרדת על הארץ, ובסופו של יום לא עמדו לו כוחותיו של הנער המשרת, והוא קרס ארצה והשיב את נשמתו ליצורה. הסוחר חרד לנפשו, שמא יתגולל עליו בעולם העליון חטא נורא ואיום של איבוד נפש מישראל בכך שהריץ את משרתו בדרך קשה וארוכה, והוא פנה אל רבי מנחם מנדל קרוכמל זצ"ל, בעל "צמח צדק", שיורהו כדת מה לעשות.

בעל "צמח צדק" (שו"ת סימן צ"ג) השיב לו, כי אחר שמבואר בסוגייתנו שבכחה של פת שחרית לחסן את האדם מפני החמה ומפני הצינה, הרי שהוא עשה את כל המוטל עליו בכך שרכש עבורו ארוחת בוקר דשנה, ואין לו להתהלך בלב מר ובנפש עצבה.

דף צד/א הרי שגזל סאה של חיטין

ברכה על דבר האסור באכילה

מבואר בסוגייתנו שאדם שגזל חיטים מחבירו ועשה מהן בצק, לא יברך על מצוות הפרשת חלה משום ש"אין זה מברך אלא מנאץ", שהרי החלה שבה הוא מעוניין לקיים מצווה הגיעה לידי באיסור.

ברכה על דברים האסורים באכילה: עתה יש לדון האם גם אדם האוכל מרצונו דבר האסור באכילה, כגון טבל, לא יברך "ברכת הנהנין". מחד גיסא אפשר שגם הוא מנאץ את הקב"ה בברכתו. מאידך גיסא ניתן לחלק כי דווקא ברכת המצוות אין לברך על חפץ שהגיע לידי באיסור, שכן, מהותה של "ברכת המצוות" היא ברכה על קיום ציווי של הקב"ה, ומאחר שהאדם הצטווה שלא לעבור על דברי הקב"ה, אין הוא יכול לברך על מצווה שבתוכה מונחת עבירה. לעומת זאת, מהותה של "ברכת הנהנין" היא הודאה לקב"ה על ההנאה מן המאכל, וגם האוכל דבר האסור באכילה נהנה מאכילתו, ולפיכך, אין להימנע מלברך על הנאה זו (עיין "כף החיים" קצ"ו ס"ק ד').

בנידון זה נחלקו הרמב"ם והראב"ד (הלכות ברכות פרק א' הלכה י"ט). לדעת הראב"ד, מאחר שהוא נהנה מן המאכל, מוטלת עליו חובה לברך. אך לדעת הרמב"ם אין לברך "ברכת הנהנין" על דבר אסור באכילה, וכך פוסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן קצ"ו סעיף א').

ברכת הנהנין על מאכל גזול: ברם, נחלקו הפוסקים אם אין לברך "ברכת הנהנין" גם על מאכל שאין איסור באכילתו אך הוא הגיע לידי באיסור, כגון, גזל ענבים ועשה מהם יין, שכעת אין איסור בשתייתו שהרי הגזלן קנה את הענבים בשינוי והם כבר אינם שייכים לבעליהם. יש הסוברים, שעליו לברך על היין מאחר שאין איסור בשתייתו. אולם, לדעת פוסקים אחרים גם באופן זה אין לברך משום שהיין הגיע לידי באיסור (עיין "משנה ברורה" סימן קצ"ו ס"ק ד'). יוצא, איפוא, לכאורה, שכל ברכה שיברך אדם על יין זה, הרי הוא ספק מנאץ את הקב"ה.

קידוש על יין גזול: אולם, האחרונים מעלים סברה מעניינת ולפיה, אדם שטעה וקדש על יין זה, יצא ידי חובתו לכל הדעות ואינו נחשב כמנאץ את ה' בברכת הקידוש. שהנה, כאשר נתבונן במהותן של "ברכת המצוות" ו"ברכת הנהנין" נמצא, כי לכל אחת מהן מאפיין מסוים משלה שבגיניו אין לברך ברכות אלו על מאכל גזול: מהות "ברכת המצוות" היא על ציווי הקב"ה לקיים את המצווה, כפי שאנו אומרים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו". לפיכך, המברך ברכת המצוות על חפץ גזול מנאץ את הקב"ה שהרי אסור לגנוב כדי לקיים מצווה. מהות "ברכת הנהנין" היא הודאה להקב"ה על המאכל שהעניק לנו, והמודה לקב"ה על מאכל שהגיע לידי בדרך פסולה, גם הוא מנאץ את הקב"ה (עיין "קרבן נתנאל" פסחים פ"ב סימן י"ח ס"ק ק', ו"דבר אברהם" חלק א' סימן ט"ז ס"ק כ"ח).

ההבדל בין ברכת הקידוש לשאר הברכות: עתה, כאשר נתבונן בברכת הקידוש נבחין, כי החסרונות שמנינו ב"ברכת המצוות" וב"ברכת הנהנין" אינם מצויים בה. שכן, ברכת הקידוש אינה "ברכת הנהנין", אלא ברכה לקידוש השבת. כמו כן, אין היא כ"ברכת המצוות", שהרי אין בה ברכה על עשיית מצווה כל שהיא, ואף אין אומרים "וציוונו". ממילא, המקדש על יין זה אינו נחשב כמנאץ את ה' (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"ד סימן מ"א ס"ק ה').

דף צד/א אמרי מפני תקנת השבים

איזה גנב זכאי ליהנות מ"תקנת השבים"?

בסוגייתנו מבואר, שבדורו של רבי יהודה הנשיא תקנו חז"ל שאין לקבל כסף מגזלן שחזר בתשובה ומבקש לשלם לגזל, מאחר שיש לחשוש פן הגזלן ימנע מלשוב בעיניו בעקבות הסכומים הגדולים שעליו לשלם, והוא ימשיך לגזול.

ולאחר זמן-מה, שוב היה מסירה. שעות רבות פנויות היו לו ללייבל לעלעל בספריו. באותם ימים, מי הוא זה שיתפור לעצמו בגד חדש. ואף אם אירע ולא היתה ברירה, הסירו את הכפתורים מן הבגד הישן והעבירו לבגד החדש. כך שלייבל לא ראה ברכה מרובה בעיסוקו.

משנטו צלילי ערב, היה לייבל ינועל את חנותו. חוט מתכת ארוך ומפותל שכנר סביב הקרשים ודלת הברזל, הבהיר לקונים מאוכזבים כי לייבל כבר סיים את יום עבודתו.

לעיתים, לא היה לייבל מתאפק, ועוד בטרם הגיעה שעת ערביים, היה מסדר את ארגזיו וממהר לביתו. אהבתו לבנו לא ידעה מצרים. ואכן, לא לחינם התגאה לייבל בבנו. רבותיו בחיידר הפליאו בשבחו. שוב ושוב היה לייבל מדמין לעצמו את בנו יקירו היושב על ספסל הלימודים ובלוע בשקיקה את שיעורו של הרבי. גם מהתנהגותו בבית רווה לייבל נחת. בנו היה חוזר מן החיידר ואחר סעוד קמעא את ליבו, התיישב ליד השולחן ובהתלהבות נעורים, שנה וחזר על תלמודו.

לייבל לא היה זקוק למאומה מעבר לזאת. לא פעם התיישב בזווית החדר כדי לא להפריע לבנו ללמוד, מזין את עיניו ביוצא חלציו, ונפשו נמלאה נחת ואושר עליו.

קרב ובאו ימי החורף. הימים החלו נסוגים באיטיות אך בבטחה לאחור. מחזירים להם ללילות את השעות שנטלו מהם בימות הקיץ. זמן מה, עוד היה לייבל מסיג את השולחן לקרבת חלון גדול, להקל על הילד הקטן שהתאמץ לעיין בחומשו באור החיזור ששרר בחדר. אך לאחר שבועות מספר לא היה בכך מאומה כדי להועיל. עוד לפני שובו של הילד מן החיידר, כבר נשתררה אפולולית כבדה בבית, והילד - נפשו איוותה ללמוד.

נפט. חומר פשוט וזול, שדי במעט ממנו כדי להאיר חדר שלם. אך ללייבל מיועדנו לא היו האמצעים הדרושים גם לרכישת כמות פוטה של נפט. ממנה לחמם חסכו בני הזוג כדי לרכוש שמן זית זך לכבוד שבת קודש, אך על מותרות מסוג זה לא הרשו לעצמם להתענג.

אולם, לא אבא כלייבל יתן מרגוע לנפשו כאשר מבנו נמנעת האפשרות ללמוד תורה. וכך, באחד הימים, בטרם הגיף את קרשי חנותו, חפן לייבל בידי כמה כפתורים צבעוניים ונטלם עמו. "הא לך", אמר לבנו יקירו. "אני מאמין שתצליח למכור כמה כפתורים בכל יום. בכסף שתקבל תמורתם, תרכוש נפט בני יקירי, ותמשיך לשקוד על תלמודך".

כך היה. הילד הפקח מצא דרכים שונות למכור את הכפתורים שהיה אביו משלשל לו מידי פעם, ובכל יום היתה הפתילה מרצדת בעששית הנפט שניצבה על השולחן, ולאורה המשיך לייבל לרעות נחת מבנו.

"ככל שהתקופות ההן היו קשות, התקופה היא היתה מן הגרועות שבהן", שח איש שיחנו. ערב אחד, יושב היה לייבל בזווית החדר, ונפשו מרה עליו. ידוע ידע לייבל, כי מחר הוא ישב בחדר עם בנו, כשהחושך יכסה על שניהם. כפתוריו אזלו. אין קונים, אין מוכרים, אין כסף. מחר גם לא יהיה נפט. ילדו הרך הספיק לסגור את חומשו, כשעמוד עשן שהיתמר מעל העששית, הבהיר בצורה שאינה משתמעת לשני פנים, כי מנת לחמו אזלה.

לייבל לא מצא מנוח לנפשו ההומיה. ב"ה, זכו הוא ורעייתו לגדל את בנם לתורה וליראת שמים, ועתה, בשל חיסרון במעט נפט, עלול הכל לרדת לטמיון. "את יודעת" אמר לרעייתו, "אם מפסיקים קביעות של תורה, אי אפשר לדעת מתי יחזרו אליה, אם בכלל". היא, צדקנית שכמותה, מה תאמר. כל שלא ידה עשתה כדי להנעים לבנה את לימודו. בכל יום, היתה מבשלת עבורו תפוח אדמה רך וטעים, ולעצמה הותירה את השיירים. עיניהם נקו בדמעות צער, וכאב מר צרב את ליבם.

האם בעקבות תקנה זו בטלים ומבוטלים הלכות השבת גזילות וגניבות? לא ולא. מדוע? בנידון זה נחלקו רבותינו הראשונים. לדעת רבינו תם (תוספות צד/ב ד"ה "בימי רבי") תקנה זו נתקנה עבור בני דורו של רבי בלבד, משום מעשה שהיה בזמנם, אך לא לדורות הבאים. אולם, שאר הראשונים חולקים על כך, כפי שכתב הרא"ש [עיי' שכתב שני ביאורים] וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סימן ס"ו סעיף א'), "שתקנת השבים" נתקנה לדורות, אך לא כל גזלן רשאי ליהנות ממנה כי אם גזלן שעומד בשני התנאים הבאים: **א.** הוא מבקש מעצמו לחזור בתשובה, טרם תבעוהו לשלם את גנבותיו. **ב.** הוא היה גזלן 'מפורסם' וחובות רבים השתרגו על צווארו בעקבות מעלליו.

שדידת כספו של החזן: על אודות הגדרתה וטיבה של תקנה זו, נוכל ללמוד מתשובותיהם הרבות של גדולי ישראל, שקיבץ בעל "שתי הלחם" בספרו (סימן ל"א), בעקבות מעשה שאירע עם נוכל ערמומי, שחי לפני כשלוש מאות שנה. הלה הולך שולל אנשים רבים, ובין היתר הוא פיתה קרוב משפחה של חזן מפורסם לגנוב את כל ממונו של החזן ולברוח עמו לספרד, שם המיר הגנב את דתו.

לא ארכו הימים והחזן האומלל מת משברון לב וצער, ואילו הנוכל עזב את ספרד ונטמע בקהילה יהודית, שחבריה לא ידעו דבר על מעלליו. לאחר זמן-מה נקלע אורח לאותו מקום, והוא סיפר לבני הקהילה כי איש רע מעללים מתגורר בקרבם. אך הנוכל הצליח להשקיט את התבערה לאחר שקיבל על עצמו את גזירת החכם המקומי שהורה לו לעלות על בימת בית הכנסת ולהביע חרטה על מעשיו, לגדל את זקנו פרע ולשבת במקום הפחות מכובד בבית הכנסת. לא חלף זמן רב והנוכל אף קיבל היתר לעלות לתורה, וגבאי בית הכנסת נהגו בו כככל המתפללים.

והנה, בערב יום הכיפורים הזדמן לעיר יהודי ישיש, אחיו של החזן שנפטר, ולתדהמתו הרבה הוא הבחין, כי בהוצאת ספר התורה מארון הקודש בעת "כל נדרי" התכבד לא אחר מאשר מיודענו, הגנב. האח המיוסר לא שקט ולא נח ופנה אל רבני העיר בבקשה לפסוק, כי אין להתייחס אל הנוכל כאל בעל תשובה כל עוד הלה לא ישיב את הרכוש שגזל, ולא יבקש מחילה על קבר אחיו.

חלק מרבני העיר טענו, כי אין הוא חייב להשיב את הממון הנגזל, שהרי מפני "תקנת השבים" הגזלנים הכבדים פטורים מלהשיב את גזילותיהם כדי שלא יחששו לחזור בתשובה.

חוב של גניבה אינו בטל מאליו: הסיפור המוזר הזה נשלח אל רבים מגדולי ישראל שנתבקשו לחוות את דעתם על אודותיו, וכולם כאחד (רבני ברלין, יעב"ץ, "מנחת יעקב" ועוד) כתבו, כי "תקנת השבים" אמנם נתקנה עבור הגזלן, אך מיועדת עבור הנגזל. כלומר: הגזלן אינו רשאי לטעון "אני פטור מהחזרת הממון משום תקנת השבים", אלא חז"ל תקנו **שהנגזל** ימחל על החוב, וכל עוד הוא לא מחל, חייב הגזלן להשיב את הגזילה. מלבד זאת כתבו הפוסקים, כי "תקנת השבים" נתקנה עבור אדם שמתכוון לשוב בתשובה באמת ובתמים. אולם, אדם זה שחשב כי בקשת מחילה בבית הכנסת תכפר לו על כל חטאיו גם ללא בקשת מחילה מן החזן וממשפחתו, אינו נחשב כמי שמבקש לשוב בתשובה, ו"תקנת השבים" אינה חלה עליו כל עיקר.

היו גם שהוסיפו, כי גנב זה אשר השתמד במזיד וכפר בעיקר, כלל אינו נאמן לטעון שהוא שב בתשובה אלא אם כן מוכח בעליל כי הוא חזר בתשובה שלמה וקיבל על עצמו לתקן את כל חטאיו ופשעיו.

בסופו של דבר הסכימו כל הרבנים, כי עליו לפייס את בני המשפחה השבורה ולבקש את מחילתם ואחר שיחזור בתשובה שלמה ומלאה, ושב ונשא לו והוא רחום יכפר עוון. מטעם זה, שהתקנה היא לנגזל למחול לגזלן על חובו, כתב בספר חסידים (הובא בש"ך שם), שאם הנגזל עצמו בעל חוב הוא, ואין די ממון ביזו לפרוע את חובותיו, אין הוא מחוייב לתקנת חכמים זו למחול לנגזל על הגזילה.

מעיל יפה היה לו לילד. לפניו השתמשו בו רק שלשה בני דודים מעבר לים. כאשר החל המעיל לאבד את צורתו, שלוחו לארץ ישראל. בעיר הקודש היה מעיל זה נחשב כחדש ומבוקש. בשעה שליילב הביט במעיל לראשונה, חשש קמעא שמא המלבוש המהודר יעורר על בנו את קנאתם של חבריו. היו ימים.

אף שלא היה לו לליילב מה לעשות בחנותו, ההרגל עשה את שלו. כמעט שלא ישן כל הלילה ואף האיר הבורק השכים לייילב קום, התפלל שחריית בדמעות רותחין, ופנה אל שרפרפו. באותו יום לא מיהר לייילב להגיף את קרשיו על הקיטון. "לשם מה?" הרהר לעצמו בתוגה, "כדי לראות את בני המתמיד בטל מתלמודו?" לבסוף, בשעת ערב מאוחרת פנה לייילב לביתו בצעדים כושלים, וככל שחשב והעמיק, לא הצליח לאתר מילים שיש בהן כדי להרגיע קמעא את בני ביתו, אשר לבטח ישובים קפואים על מקומם ומתכנסים איש איש בנפשו.

סיכוב אחד נותר לו לליילב בסמטאות, לפני שיחשפו בפניו חלונות ביתו החשוכים. לולי היה תומך בו עובר אורח מזדמן, היה לייילב משתטח אפיים ארצה. הוא לא האמין למראה עיניו. מן החלון ניבטה דמותו של בנו-מחמדו, מתנוועע בזריזות ליד השולחן, עליו ניצבה בעוז ובגאון, עשית הנפט, בוערת באור יקר.

רגליו של לייילב, שעד כה נדמו עליו כשני בדילי עופרת, נשאוהו בקלילות לעבר ביתו, ולייילב ריחף, קיפץ, על מפתן הדלת כשכולו השתאות.

בעל עיניים חדות היה לייילב. בכפתורים הוא הבין מצויין. תוך רגעים מספר הפכה השתאותו של לייילב להתרגשות ולבכי נסער, כאשר הבחין במעילו ה"מהודר" של בנו, שתלוי היה על ה"גרדרובה", חלק נקי מכל כפתור.

מה לי כפתורים במעילי, אם ללמוד איני יכול? שח בנו בתמימות, ולייילב ידע באותו לילה אושר, כפליים מצערו בליל אמש.

הכפתורים האלה, שח איש שיחננו "היו על המעיל של אבא שלי". הוא מכר אותם ליהודי מהשכונה שנתן לו נפט תמורתן. "מאז שמעתי על המעשה, אני מנסה לשכנע אותו שימכור לי אותם, אך הוא אינו מוכן בשום אופן." אלו כפתורים? הוא שואל ומיד עונה, "אלו הילומים, מסולאים בפז", ועד היום אני מנסה לרוכשם, והוא בשלו.

הכפתורים בסופו של דבר ישארו בשקית הבד הישנה. לנו, לא נותר אלא ללמוד מאותו ילד קטן וטהור, על הדבקות בתורה ועל ההקפדה ועל הזהירות שלא להחסי אפילו פעם אחת מקביעות ללימוד התורה. **יהי** רצון, שנהיה אנחנו וצאצאינו... כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק, פקס: 93-67-570-03 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת
ר' יצחק גולדשטיין ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ו' בניסן תשמ"ה
תנצב"ה
הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **חווה לאה פריימן ע"ה**
ב"ר דב ז"ל
נלב"ע ח' בניסן תשס"ז
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

דף צז/ב דוד ושלמה מצד אחד
מדוע מותר לצלם אנשים?

סוגייתנו מספרת, שכבר בימי קדם נהגו להנציח אישים דגולים על גבי מטבעות. כך בימי דוד ושלמה, וכך גם בימי אבותינו אברהם ויצחק אשר הונצחו על גבי מטבעות. בעלי התוספות (ד"ה "מטבע של אברהם אבינו") מבארים, שלא חקקו את דמויותיהם על גבי המטבעות, שהרי אסור לעשות צורת אדם, אלא שמותיהם בלבד היו חקוקים על גבי המטבעות.

מקור איסור עשיית צורת אדם גם לנו בלבד, נלמד מן הפסוק (שמות כ/כ): "לא תעשון אתי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב" (ראש השנה כד/ב, רמב"ם הלכות עכו"ם פרק ג' הלכה י', "חינוך" מצווה ל"ט). הרמב"ם מבאר שטעם האיסור הוא כדי שהרואים לא יטעו לחשוב שהצורות נועדו לצורך עבודה זרה.

ברם, נחלקו ראשונים (שם) באלה אופנים אסור לעשות צורת אדם. לדעת הראב"ד (שם) והרמב"ן (עיי' טור יו"ד סימן קמ"א) אסור **לעשות** צורת אדם הן בצורה בולטת, הן בצורה שוקעת והן בצורה

שווה, כגון ציור, אך המוצא צורת אדם שאינה בולטת רשאי להחזיק בה. לעומת זאת, לדעת הרמב"ם (שם) גם איסור עשיית צורת אדם לא נאמר אלא לגבי צורה בולטת בלבד, אך אין איסור לעשות צורת אדם שקועה או שווה. אף על פי שנפסק להלכה ("שולחן ערוך" שם סעיף ד') כדעת הרמב"ם, כתב הט"ז שאין להקל בזה ויש להימנע מעשיית צורת אדם בכל אופן שהוא.

הנפקת מדליית כסף: בימיו של בעל "שאלת יעב"ץ" (שו"ת, חלק א' סימן ק"ע) התמנה הגאון רבי אלעזר מבראד צ"ל לכהן פאר כרב העיר אמשטרדם. יהודי תושב העיר החליט לציין את המאורע באופן חגיגי במיוחד, על ידי הנפקת מדליית כסף שעליה דמות פניו של הרב החדש. כאשר המדליה הגיעה אל בעל "שאלת יעב"ץ" הוא "נרתע למראה עיניו", למרות שנפסק להלכה ("שולחן ערוך" שם סעיף ז'), שאיסור עשיית צורת אדם אינו אלא בעשיית אדם שלם, אך פרצוף בלבד מותר לעשות, אולם הוא החמיר בזה, בעקבות דעת הסמ"ג וראשונים נוספים הסוברים שאף פרצוף אדם בלבד אסור לעשות, וכן דעת הט"ז (שם ס"ק ט"ו) [זאת, ועוד: היעב"ץ גם מצייין, שלדעתו גם המתירים לחקוק פרצוף פנים בלבד, אינם מתירים אלא עשיית ראש גולמי ללא צורת הפרצוף לפרטיו, ועיי"ש שהוכיח כן מתוספות בסוגייתנו]. בסיום דבריו מצייין בעל "שאלת יעב"ץ" בסיפוק, שבסופו של דבר נגנזה המדליה על פי הוראתו של מלך הולנד, שראה בקיומה פגיעה במעמדו הרם.

כיצד נשתמרה דמותו של ה"חכם צבי": אביו של היעב"ץ, ה"חכם צבי", אף החמיר על עצמו באופן מיוחד ולא נתן אף לצייר את דמות פניו. בנו מתאר זאת בהתרגשות, כשהוא מספר על "החסידי האמיתי, אבא מרי, רבינו הגדול המקום יהא בעזרו, לעד יעמוד זכרו, ולא ידעך נרו", שנסע לבקר את קהילת הספרדים בלונדון, "ועשו לו כבוד גדול לא נשמע דוגמתו... והביאוהו באניית מלכות בשמחה ובששון...". בני הקהילה ביקשו מצייר מעולה שיצייר את זיו פניו של ה"חכם צבי", שהרי דעת רוב הפוסקים שאין כל איסור בציור זה, אך הוא "מרוב חסידותו וקדושתו ופרישותו" לא הסכים לכך. אולם, בני הקהילה לא התאפקו והצייר המוכשר צייר את זיו פניו בחריצות מופלאה ובכישרון נדיר, עד שבנו כתב כי "אור פניו לא נפל ולא נחסר מאומה כמעט רק נשמת רוח חיים, והוא נחשב יקר הערך מאד למכיריו".

צילום במצלמה אינו נחשב מעשה: דעתו של הט"ז, שאין לעשות צורת אדם גם אם אינה בולטת או שקועה, עוררה את הפוסקים לדון אם מותר לצלם אנשים, שהרי למרות שתמונה אינה בולטת ואינה שוקעת, לדעת הט"ז גם באופן זה אין להתיר. טעם יפה להקל בכך כתב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ("תשובות והנהגות" חלק ג, רס"ג), כי איסור עשיית צורת אדם הוא דווקא על ידי מעשה בלבד ולא בדרך גרמא. מאחר שהצילום נעשה על ידי חשיפת סרט הצילום לקרני האור הנחרטים בו, אין זה נחשב כמעשה בידיים. ואכן, הוא מצייין, כי למעשה אין נוהגים להחמיר בכך, ואין חשש איסור בצילום אנשים.

עם זאת, ידוע על גדולי ישראל שהקפידו שלא יצלמום מפאת עניינים קדושים וגבוהים על פי הקבלה, ומסופר על רבינו בעל ה"קהילות יעקב", שבתקופת שרותו כחייל בצבא הרוסי, ציירו מאן דהוא, והסטייפלער שילם במנת לחמו היומית כדי לרכוש את הציור ולהשמידו ("תולדות יעקב" עמוד ל').

נסא דברכתא

- מעומקא דליבא נשגר בזאת ברכת מזל טוב לרגל השמחה השרויה במעונם של הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו
- הרה"ג יצחק באשני שליט"א ביהכ"ס נאות אבי - נתיבות לרגל הולדת הבת
- הרה"ג ליפא פלמן שליט"א ביהכ"ס הגדול - תל אביב לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצות
- הרה"ג יהודה גרדנוביץ שליט"א ביהכ"ס נחלת נשלס - קרית אונו לרגל הולדת הבן
- הרה"ג משה שכטר שליט"א ביהכ"ס שלום ורעות - בני ברק לרגל הולדת הבן
- בברכת התורה ולומדיה מאורות הדף היומי

ספר מאורות הדף היומי לילדים - כרך א' -

על משקתות ברכות, שבת, ערובין ופסחים צעדים ראשונים בעולם של לימוד חוויה חינוכית מרתקת, מתנה מושלמת לאפיקומן! | קטעים נבחרים מתוך הדף היומי | מעשיות חז"ל ותולדותיהם | להזמנות: מוקד "מאורות" 1-700-500-151

לעילוי נשמת אמי מורתי מרת פסיה שיינדל (הגר) אפל ע"ה ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ב' בניסן תשנ"ב ולעילוי נשמת מור"ח הר"ר אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ ז"ל ב"ר יואל ז"ל נלב"ע ה' בניסן תשל"ז תנצב"ה הונצחו ע"י ע"ד הר"ר שמואל ואסתר אפל שיחי - בני ברק

לעילוי נשמת הר"ר שרגא פייבל ז"ל ב"ר יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ח' בניסן תשס"ד תנצב"ה הונצח ע"י המשפחה שיחיו

הקדם והנצח את נשמות יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים: אייר - סיון - תמוז - אב

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות" לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

כי נר מצוה ותורה אור

לעילוי נשמת אבי מורי רבי יצחק גרינברג ז"ל ב"ר חיים ז"ל נלב"ע ז' בניסן תשס"ח תנצב"ה הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת מרת שרה שטרנטל ע"ה ב"ר נחום זאב ז"ל נלב"ע ו' בניסן תשמ"ח תנצב"ה הונצחה ע"י בנה הר"ר ברוך מרדכי שטרנטל ומשפחתו שיחיו ר"ג - מונטריאול